

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿ

(ಸಂಕಲನ)

ಡಾ. ಎಸ್. ಶ್ರೀಕಂಠಶಾಸ್ತ್ರಿ

ಐತಿಹಾಸಿಕವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ನೋಡುವುದು ಹಲವು ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ, ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಆಳವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರವ್ಯಾಸಂಗ, ಸಂಶೋಧನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆಯ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿ 'ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ', ೧೯೪೪ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ರಚಿತವಾಗಿತ್ತು. ಹಲವು ಅಗತವಾದ ಅಧಿಕೃತ ಮಾಹಿತಿಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬಯಸುವ ಓದುಗರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಕೃತಿಯ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಸಂಕಲನ ಮಾಡಿ ಇಲ್ಲಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಭರತಖಂಡದಂತೆಯೇ ಅಖಂಡ ಮತ್ತು ಅನಾದಿ. ಕಾಶ್ಮೀರದಿಂದ ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿವರೆಗೂ, ವಿಶ್ವೇಶ್ವರನಿಂದ ರಾಮೇಶ್ವರನವರೆಗೂ, ಬಿಂದು ಮಾಧವನಿಂದ ಸೇತು ಮಾಧವನವರೆಗೂ ಹೇಗೆ ಭರತಖಂಡವು ಅಪರಿಚ್ಛಿನ್ನವೋ ಹಾಗೆಯೇ ವೇದಋಷಿಗಳಿಂದ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ, ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಗಳವರೆಗೂ ಅಖಂಡ. ವಿದೇಶೀಯ ಜನಾಂಗಗಳೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳೂ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಅವುಗಳನ್ನು ಜೀರ್ಣಮಾಡಿಕೊಂಡು, ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನಿತ್ತು, ತನ್ನ ಅಂಗವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ ಭಾರತೀಯರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ದೃಷ್ಟಿ. ಇದು ಕೇವಲ ಪರಮತಸಹಿಷ್ಣುತೆಯಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯು ಔದಾಸೀನ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಸಹನೆಯೊಡನೆ ಸಹಕಾರವೂ ಅವಶ್ಯಕ. ಈ ಸಹಕಾರವು ಉಪಾದಾನ ನಿಮಿತ್ತಗಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಗುಣಾವಗುಣ ವಿಮರ್ಶೆ ಮತ್ತು ಗೃಹಣಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿಯತವಾದ ಧರ್ಮವಿರುವುದೇ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಅರ್ಥ-ಅನರ್ಥ ವಿವೇಚನೆಗೆ ಮೂಲವು ಅತೀಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯ ನಿರ್ಣಾಯಕವಾದ ವೇದಜನ್ಯಜ್ಞಾನ. ಚಾರಿತ್ರಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವೇದ ಬಾಹ್ಯಗಳೆಂದು ವ್ಯವಹರಿಸುವ ಬೌದ್ಧ ಚೈನ ಮುಂತಾದ ಮತಗಳೂ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸೂಚಕಗಳೇ ಆದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮುಖ್ಯ ತತ್ವಗಳಾದ ಕರ್ಮ, ಜ್ಞಾನ, ಭಕ್ತಿ, ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಮುಂತಾದವು ವೇದಜ್ಞಾನಜನ್ಯವೆಂದೇ ನಿರ್ಧರಿಸಿದೆ.

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಈಶ್ವರ ಮತ್ತು ಜಡಪ್ರಪಂಚಗಳಿಗೂ ಇರತಕ್ಕ ಸಂಬಂಧದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಕಂಡುಬಂದರೂ ಪ್ರತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ತನ್ನ ನೈಜವಾದ ಸ್ವಭಾವಾನುಸಾರ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರನೆಂದು ಸರ್ವರಿಂದಲೂ ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಸಮಾಜದ ನಿರಂಕುಶಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ, ಮೋಕ್ಷಗಳೆಂಬ ಚತುರ್ವಿಧ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ, ಉಪಾಸನಾ, ಗುಣ, ಫಲಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಲೂ ಬಿಡಲೂ ಅನ್ಯಥಾ ಮಾಡಲೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿದೆ. ಇದೇ ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಪುನರ್ಜನ್ಮಗಳ ರಹಸ್ಯ ತತ್ವ.

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿವೇಚನೆಗೆ ಅಧಿಕ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವಿದ್ದರೂ ಧರ್ಮಾವಿರುದ್ಧವಾದ ಕಾಮ, ಕರ್ಮಾಚರಣೆ, ಅರ್ಥಸಂಪಾದನೆ, ಪ್ರಾಪಂಚಿಕಸುಖ ಇವುಗಳೂ ಕೂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಭಾರತೀಯರು ಕೇವಲ ಆಮುಷ್ಮಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವರೆಂಬ ಆಪಾದನೆಯು ನಿರಾಧಾರವಾದುದು. ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೆಷ್ಟು ಬೆಳೆದಿವೆಯೋ ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಅಷ್ಟೇ ಐಹಿಕವಿಷಯಕವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಇತರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಂತೆ ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿಲ್ಲದೆ ಸರ್ವಾಂಗ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ.

ಇತರ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಅಂಶವೇ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಬೆಳೆದುಬಂದಿರುವ ಅಥವಾ ಸಮತುಲನೆ ಇಲ್ಲದೆ ಕಾಲ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಾಶವಾದವು; ಇಲ್ಲವೇ ಮುಂದಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ನಿರ್ಜೀವವಾದವು. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಮಾತ್ರ ಇಂದಿಗೂ ಸಜೀವವಾಗಿ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಕಾರಣ. ಭಾರತೀಯರ ಆಹಾರ, ವ್ಯವಹಾರ, ತತ್ವವಿವೇಚನೆ, ಸತ್ಯಸೌಂದರ್ಯ ಸೌಗುಣ್ಯಗಳ ಅನ್ವೇಷಣೆ. ಕಲೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಂಶಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯು ಅನುಸೂತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಂಶಕ್ಕೂ ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ಬಂದಿದೆ. ಹೀಗೆ ವ್ಯಷ್ಟಿ-ಸಮಷ್ಟಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಸಾಮಾನ್ಯ ಧರ್ಮಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಧರ್ಮಗಳು ಸೇರಿರುವುದರಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಆತ್ಮ ವಸ್ತುವಿನಂತೆ ಅನಾದಿ ಮತ್ತು ಅನಂತ.

ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾದುದು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಅದ್ವೈತಭಾವ. ಭೇದಭಾವದಿಂದ ಭಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು. ಭಯದಿಂದ ಸ್ವ-ಸ್ವಾಮಿಭಾವ. ತಾರತಮ್ಯ ಭಾವನೆ ನೈಜಾನುಸಂಧಾನಗಳು ಹುಟ್ಟುವವು. ಇತರ ಮತಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳೂ ಭೇದವು ನಿತ್ಯವೆಂದೂ, ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವೆಂದೂ, ಈಗಿರುವ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಬದಲಾಯಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದರಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲ. ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಹಾರದ ಪಾರ ತಂತ್ರವೇ ಗತಿ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚನೀಚ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಶಾಶ್ವತವಾದುದರಿಂದ ಸಮಾಜಸುಧಾರಣೆಯು ಭ್ರಾಂತಿ ಮತ್ತು ದುಸ್ಸಾಧ್ಯ. ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸಮತಾವಾದವು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ — ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಇದ್ದಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ತೃಪ್ತರಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಬೋಧಿಸುವವು. ಈ ತತ್ತ್ವಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಗಳೆಂದು ದೇಗಿಸಿ ಇವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಆಧುನಿಕ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಕೇವಲ ಆರ್ಥಿಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಸಮತಾವಾದವನ್ನು ಹೂಡಿ ಮಾನವನ ಚರಿತ್ರೆಯೆಲ್ಲವೂ ವರ್ಗವೈಷಮ್ಯವನ್ನೇ (Class Conflict) ಸೂಚಿಸುವುದೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ, ಕ್ಷಾಮ ಮುಂತಾದ ಅನರ್ಥಗಳಿಗೆ ಕಾರಣರಾದರು. ಮತ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮುಂತಾದವು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೋಹಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು. ಈ ಉಭಯಸಂಕಟದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯಾವ ತಾರತಮ್ಯಬೋಧಕವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಸಹಾಯವಾಗಲಾರದು. ಆಧುನಿಕ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕದೃಷ್ಟಿಯು ಪ್ರಬಲವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ವಿಚಾರಣೆಗೆ ನಿಲ್ಲದ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ದ್ವೈತಮತವೂ ಶಾಂತಿಸುಖಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಾರದು. ಕೆಲವು ಮತಗಳಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನ ಪಿತೃತ್ವ ಮಾನವರ ಸಹೋದರತ್ವ ಭಾವಗಳು ಕಂಡು

ಬಂದರೂ ಈ ಸಹೋದರಭಾವವು ಆಯಾ ಮತಾನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯಿಸುವುದೆಂದೂ, ಅವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮುಕ್ತಿ ಎಂದೂ. ಇತರರು ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಗಳು ನಿತ್ಯನಾರಕಿಗಳೆಂದೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ದ್ವೈತ ಮತವೂ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾಗಲಾರದು. ಹೀಗೆಯೇ ಕೇವಲ ನೈರಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಮತವಾಗಲೀ, ವಿಜ್ಞಾನವಾಗಲೀ, ವಿಶ್ವಶಾಂತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಾರದು. ಆದುದರಿಂದ ಭಯಜನ್ಯವಾದ ಭೇದದ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಆತ್ಮಾದ್ವೈತಭಾವವೇ ದಿವ್ಯಸಾಧನೆ ಎಂಬುದು ತರ್ಕ, ಅನುಭವ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಸಮ್ಮತವು. ಇಂತು ಲೌಕಿಕರ ಚಕ್ಷುಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾನಾಂಜನಶಲಾಕೆಯಿಂದ ಉನ್ನಿಲಿಸಿ ಅದ್ವೈತದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪ್ರಸಾದಿಸಿ ಮಹದುಪಕಾರಮಾಡಿರುವುದೇ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣ. (ಪ್ರ. ೪-೬)

ಭರತಖಂಡ-ಭೌತಿಕಲಕ್ಷಣ

ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಆರ್ಥಿಕಸ್ಥಿತಿಯೂ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನ. ಆರ್ಥಿಕಸ್ಥಿತಿಯು ಭೌತಿಕಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸರಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಭೂಗುಣಗಳು ಮಾನವರ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಭರತ ಖಂಡದ ಭೌತಿಕರೂಪವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ ಹೊರತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೂ ತಿಳಿಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಜಂಬೂದ್ವೀಪ, ಭರತವರ್ಷ, ಭರತಖಂಡ: ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಮಂಡಲವರ್ಣನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಜಂಬೂದ್ವೀಪವನ್ನು ಸಾಗರವು ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿದೆಯೆಂದೂ, ಗಂಗಾಮೂಲದಿಂದ ಕುಮಾರಿ ವರೆಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿದೆ ಎಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಅಶೋಕನು ತನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಜಂಬೂದ್ವೀಪದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದನೆಂದು ತನ್ನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಕೇವಲ ಭರತಖಂಡವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಈಜಿಪ್ಟ್, ಕೈರಿನೆ, ಮೆಸೊಪೊಟೇಮಿಯ, ಸಿರಿಯ, ಕಾರಿಂತ್ ದೇಶಗಳವರೆಗೂ ಜಂಬೂದ್ವೀಪವು ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದಿತೆಂದೂ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಈಗ “ದಕ್ಷಿಣ ಏಷ್ಯಾ” ಎಂಬುದಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸಲ್ಪಡುವ ಭೂಭಾಗಕ್ಕೆ ಜಂಬೂದ್ವೀಪವೆಂಬ ಹೆಸರಿದ್ದಿತೆಂದೂ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಭರತವರ್ಷ ಅಥವಾ ಅಜನಾಭ ವರ್ಷವು ಆಕ್ಸಸ್ ನದಿ ಮತ್ತು ಪಾಮಿರ್-ಹಿಂದೂಕುಷ್ ಪರ್ವತಗಳಿಂದ ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿವರೆಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದಿತು. ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರವಾದ ಋಷಭನಿಗೂ ಜಯಂತಿಗೂ ಹುಟ್ಟಿದ ಭರತನು ಅಜನಾಭವರ್ಷವನ್ನು ಆಳಿ ಭರತವರ್ಷ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ದುಷ್ಯಂತ-ಶಕುಂತಲಾ ಪುತ್ರನಾದ ಭರತನು ಸರ್ವದಮನನೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಹೊಂದಿ ಆಳಿದುದರಿಂದಲೂ ಭರತ ಖಂಡವೆಂಬ ಹೆಸರಾಯಿತು. ದಶರಥ ಪುತ್ರನಾದ ಭರತನೂ, ಭರತಖಂಡಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ವೇದಯುಗದಲ್ಲಿ “ಭರತ” ಎಂಬ ಜನಾಂಗವೂ ಪರುಷಿ (Ravi) ವಿಪಾಶಾ(Beas) ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ

ದ್ವಿತೀಯ ತಿಳಿದುಬರುವುದು. ೬ ಜೈನ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಋಷಭ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಮಗನಾದ ಭರತನು ಆಳಿದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಭರತಖಂಡ ವೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿಂತೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಖಾರವೇಲನ ಹಾತಿ ಗುಂಫಾ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ “ಭರಥವಸ”ದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಪ್ರಿಯವ್ರತನ ಮೊಮ್ಮಗನೂ ಅಗ್ನೀಧ್ರನ ಮಗನೂ ಆದ ಅಜ ನಾಭನು ಆಳಿದುದರಿಂದ ಅಜನಭಾವರ್ಷವೆಂಬ ಹೆಸರಾಯಿತೆಂದು ಪುರಾಣಗಳು ಹೇಳುವುವು.

ಕೌಟಿಲ್ಯನು ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತದಿಂದ ಕುಮಾರಿ ವರೆಗೂ ಇರುವ ದೇಶವನ್ನು “ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಕ್ಷೇತ್ರ”ವೆಂದು ಹೇಳುವನು. ಪುರಾಣ ಗಳು ಕೂಡ ಕಾಶ್ಮೀರ ಕೈಲಾಸಗಳಿಂದ ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿವರೆಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಅಖಂಡವಾದ ಭೂಭಾಗವನ್ನು ಭರತಖಂಡ ವೆಂದು ಹೇಳುವುವು. ಇದು ಪವಿತ್ರಭೂಮಿ ಎಂದೂ ಇಲ್ಲಿನ ಧರ್ಮ, ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೂ ಅಖಂಡವೆಂದೂ ಪ್ರಾಚೀ ನರ ಸಿದ್ಧಾಂತ. ಇಂತಹ ಪವಿತ್ರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವತ್ತಬೇಕಾ ದರೆ ಪುರಾಕೃತ ಪುಣ್ಯವಿರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಹೀಗೆ “ಭರತ” ಎಂಬ ಅರ್ಥಭರಿತವಾದ ನಾಮಧೇಯದಿಂದ ಭಾರತೀದೇವಿಯ ವೇದವಿದ್ಯೆಯೂ, ಭರತಮುನಿಯ ಸರ್ವದಮನ ಶಕ್ತಿಯೂ ಸ್ವಾರಾಜ್ಯಪದವಿಯೂ, ಧನಧಾನ್ಯಭರಿತವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯೂ, ಭರಣ ಶಕ್ತಿಯೂ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಈ ಅಖಂಡ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಜ್ಞಾಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಭರತಖಂಡದ ಭೌತಿಕರೂಪಕ್ಕೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ನಿತ್ಯಕರ್ಮ ಸಂಕಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ದೇಶಕಾಲ ಸಂಕೀರ್ತನ ಮಾಡುವಾಗಲೂ, ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಯಾತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ, ಭರತಖಂಡದ ಸಮಷ್ಟಿರೂಪವು ಸಾಕ್ಷಾ ತ್ಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ. (೨-೯)

ಭರತಖಂಡದ ಮಾನವವರ್ಗಗಳು

ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಕೂದಲಿನ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಬಣ್ಣ, ಚರ್ಮವರ್ಣ, ಕಣ್ಣಿನ ಆಕಾರ ಮತ್ತು ಬಣ್ಣ, ದೇಹದ ವಿನ್ಯಾಸ, ಕಪಾಲದರೂಪ, ನಾಸಾರೂಪ, ರಕ್ತಭೇದ, ಮತ್ತು ದೈಹಿಕ ಮಾನಸಿಕ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿರುವರು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ವಾದುದು ಕಪಾಲರಚನೆ, ಕಪಾಲದ ಪರಿಮಾಣ ಮತ್ತು ಆಕಾರ ಗಳು ಕೂಡ ಆಹಾರ, ವಾತಾವರಣ, ಜಾತಿಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾದರೂ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಮಾನವ ವರ್ಗನಿರ್ಧಾರ ಣಕ್ಕೆ ಕಪಾಲರಚನೆಯೇ ಉಪಯುಕ್ತವಾದುದು. ಭಾಷೆಗೂ ವರ್ಗಕ್ಕೂ ನೈಸರ್ಗಿಕವಾದ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದುದ ರಿಂದ “ಆರ್ಯಜಾತಿ”, “ದ್ರಾವಿಡಜಾತಿ” ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದು ಅಶಾಸ್ತ್ರೀಯ. (೧೪)

ಭಾಷಾಪರವಾದ “ಆರ್ಯ” “ದ್ರಾವಿಡ” ಎಂಬ ಪದಗಳು

ಇಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರು ಆರ್ಯಭಾಷೆಗಳ ಸಾಮ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಆರ್ಯ ಜನಾಂಗವೆಂಬುದು ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಈಚೆಗೆ ನಡೆದಿರುವ ಸಂಶೋಧನೆಯಿಂದ ಈ ಊಹೆಯು ನಿರಾಧಾರವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಾಗಿದೆ. (೧೯)

ಅಪಾರವಾದ ಭಾರತೀಯ ವಾಚ್ಛಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಆರ್ಯರು ಕೇವಲ ಯುದ್ಧಪ್ರಿಯರೆಂದಾಗಲೀ, ಪಶುಪಾಲನೆ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಜೀವಿಸುವವರೆಂದಾಗಲೀ, ಪರದೇಶದಿಂದ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದವರೆಂದಾಗಲೀ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಆರ್ಯವರ್ತವು ವಿಂಧ್ಯ- ಹಿಮಾಚಲ ಮಧ್ಯಭಾಗ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರವೆನಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮಾವರ್ತ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ದೇಶಗಳು ಗಂಗಾ-ಯಮುನಾ ಪ್ರಾಂತ್ಯ ದಲ್ಲಿ ದ್ದವು. ಕೀತ್, ಮಾಕ್ಡೋನಲ್ ಮುಂತಾದವರು ಕೂಡ “ಈಚೆಗೆ ಹಾಪ್ಪಿನ್ಸ್, ಗೆಲ್ಡರ್, ಪಿಷಲ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂಶೋ ಧಕರು ಕಂಡು ಹಿಡಿದಿರುವ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಖುಗ್ವೇದದ ಮೂಲ ಸ್ಥಾನವು ಪಂಜಾಬ್ ಪ್ರಾಂತವಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಮಧ್ಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಹಿತೆಯು ರಚಿತವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುವುದು” ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುವರು. ಖುಗ್ವೇ ದದ ದಶಮ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿರುವ “ನದೀಸ್ತುತಿ”ಯಲ್ಲಿ ಗಂಗಾ, ಯಮುನಾ, ಸರಸ್ವತೀ, ಶತದ್ರು, ಪರುಷ್ಣೀ, ಅಸಿಕ್ನಿ, ಮರು ದ್ವಾಧಾ, ವಿಶಸ್ತಾ, ಅರ್ಜೀಕೀಯ, ಸುಷೋಮಾ ಎಂಬುದಾಗಿ ಪೂರ್ವದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ನದಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದ ರಿಂದ ಆರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಮೂಲಸ್ಥಾನವಾದ ಗಂಗಾ- ಯಮುನಾ ಅಂತರ್ವೇದಿಯಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮದೇಶಗಳಿಗೆ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿದರೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬಹುದು. ವೇದವಾಚ್ಛಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಕುವಹಾ (ಕುಭಾ=ಕೊಫನ್, ಕಾಬೂಲ್ ನದಿ) ಕ್ರಮು(ಕುರ್ರಂ), ಗೋಮತಿ(ಗೋಮಾಲ್), ರಸಾ (ಅರಾ ಸೀಸ್ ಅಥವಾ ಸಕ್ಸಾರ್ವಿಸ್) ಮುಂತಾದ ನದಿಗಳೂ ಹಿಂದೂ ಕುಷ್‌ವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಆರ್ಯದೇಶವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುವು. ಆದುದರಿಂದ ಆರ್ಯಸಂಸ್ಕೃತಿಯು “ಮೆಸೊಲಿಥಿಕ್” ಮತ್ತು ನವತೆಲಾಯುಗದಲ್ಲಿ(ಕ್ರಿ.ಪೂ.೧೦,೦೦೦)ಯೇ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶ ಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ಇರಾನ್, ಹಿಟ್ಲೈಟ್, ಹುರಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ, ಹೆಲ್ಸ್ ಪಾಂಟ್ ಕೊಲ್ಲಿಯನ್ನು ದಾಟಿ, ಉಕ್ರೈನ್ -ಡಾನ್ಯೂಬ್ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ೩೦೦೦ದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತ ವಾಯಿತೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಆರ್ಯರ ಮೂಲ ಸ್ಥಾನವು ಪೂರ್ವಪಂಚಿನದ, ಕುರುಪಾಂಚಾಲ, ಗಂಗಾ-ಯಮುನಾ ಪ್ರಾಂತ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು. (೨೧-೨೨)

ಭಾಷೆಗಳು

ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಭಾಷೆಗಳು ಆರ್ಯ ಅಥವಾ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷಾವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸೇರಿವೆ. ಸುಮಾರು ೩೦೦ ಸ್ಥಾನಿಕ ಭಾಷಾಪ್ರಭೇದಗಳಿವೆಯೆಂದು ಲೆಕ್ಕಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಇವು

ಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂಡ-ನಾಗ-ಅಸ್ಸಾಮೀಸ್, ತಮಿಳು, ತೆಲುಗು, ಕನ್ನಡ, ಮರಾಠಿ, ಬಂಗಾಳಿ, ಪೂರ್ವಹಿಂದಿ, ಪಶ್ಚಿಮ ಹಿಂದಿ (ಉರ್ದು), ಒರಿಯ, ಮತ್ತು ಗುಜರಾತಿ ಎಂಬ ಹತ್ತು ಭಾಷೆಗಳೇ ಮುಖ್ಯವಾದವು. (೨೩-೨೪)

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ : ವಿಶ್ವದೃಷ್ಟಿ

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಪ್ರಧಾನವಾದರೂ ಭೌತಿಕವಿಷಯಗಳಿಗೂ ಉಚಿತ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿದ್ದೇ ಇರುವುದು. ಜೀವನ ಸರ್ವಶಕ್ತಿ ವಿಕಾಸವೇ ದೈಯ. ಭರತ ಖಂಡದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿಯೂ ತ್ಯಾಗಿ ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲದೆ ಭೋಗಿಗಳು ಇದ್ದರು. ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭಾವ, ಐಕಮತ್ಯಾಕಾಂಕ್ಷೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾಭಿಲಾಷೆ. ಸಮಾಜಸೇವೆಗಳೊಡನೆ ಸ್ಥೂಲದೃಷ್ಟಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವ ವಿಶ್ವದೃಷ್ಟಿ, ಪರದೇಶಿಯರೊಡನೆ ಸೌಹಾರ್ದ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಾಶ್ರಮವಿಧಾನ, ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳೆಂಬ ಭಾವಗಳು ಸಾಮರಸ್ಯದಿಂದಿದ್ದವು. ಆದುದರಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಸ್ಥೈರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಿತು. ಭಾರತೀಯರೆಂದಿಗೂ ಕೂಪಕೂರ್ಮಗಳಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿದೇಶೀಯ ಮತ್ತು ವಿಜಾತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ನಿಸ್ಸಾರವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲು ಹಿಂತೆಗೆಯಲಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಗುಣಗ್ರಹಣೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಆತ್ಮಹಾನಿಯನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿ ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡು ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇ ಕಂಡುಬರದಂತೆ ತಮ್ಮದನ್ನಾಗಿಯೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಇದರಿಂದ ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವು ವಿಕಾಸ ಹೊಂದಿತೇ ಹೊರತು ವಿನಾಶ ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಅಪೂರ್ವ ಚೈತನ್ಯವು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಆಧುನಿಕ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಾಕಾಂಕ್ಷೆ, ನಿರಂಕುಶಪ್ರಭುತ್ವ, ಬಂಡವಾಳ ಶಾಹಿ, ಘೋರಯುದ್ಧಗಳು, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪರಾಜ್ಞಾ ಖತೆ, ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚನೀಚಭಾವ, ಜಾತಿಯೆಂಬ ದುರಹಂಕಾರ, ಕಲಾಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಜೆತನ, ವಿಜ್ಞಾನದ ದುರುಪಯೋಗ ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ನಾಶವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ರೂಪಭೇದ ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ವಸ್ತುತಃ ಅಚ್ಚಳಿಯದೆ ನಿಂತಿದೆ.

ವೇದಯುಗದಲ್ಲಿಯೇ ಭಾರತೀಯರು ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಗುಣವಾದ ವಿಶ್ವದೃಷ್ಟಿ(Weltanschauung)ಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಅನಂತರ ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯು ಪರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಲಾರಂಭವಾಯಿತು. ಉಪನಿಷದ್ಯುಗದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಬ್ರಹ್ಮೈಕ್ಯ ತತ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯು ಗರ್ಭಿತವಾಯಿತು. ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧಯುಗಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತೀಯತೆಯೂ ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನವೂ ಸಮಸ್ತ ಮಾನವ ಜಾತ್ಯುದ್ಧಾರ

ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಲಾಷೆಯೂ ಅಶೋಕನ ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರ ಕಾರ್ಯ ಬೃಹದ್ಭಾರತ ಸ್ಥಾಪನಾಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಮತ್ತಾದವು. ಅನಂತರ ಅನ್ಯಮತೀಯರ ದಾಳಿಗಳಿಗೆ ಕೊಂಚ ಮುಂದೆ ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಆತ್ಮೈಕ್ಯತೆ ವಿದ್ಯಾಬೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ ರೂಪವು ಕಂಡುಬರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ವೇದಯುಗದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ೯ನೆಯ ಶತಾಬ್ದವರೆಗೂ ಭರತಖಂಡದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ದಶೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅನಂತರ ರಾಜಕೀಯ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಆತ್ಮವೂ ಸಂಕುಚಿತವಾಗುತ್ತಾ ಬಂದಿತು. ತಾರತಮ್ಯ ಭಾವವು ಬೆಳೆಯಿತು. ಅದುವರೆಗೂ ಒಂದೇ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಮಗೆ ರುಚಿಸಿದ ಜೈನ, ಬೌದ್ಧ, ಶೈವ, ವೈಷ್ಣವ, ಶಾಕ್ತ ಮುಂತಾದ ಮತಗಳಲ್ಲಾವುದನ್ನಾದರೂ ಅನುಸರಿಸಲು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ನಾಗರಿಕತೆಯ ದಶೆಯು ಆರಂಭವಾದ ಮೇಲೆ ಜಾತಿವೈಷಮ್ಯ ಮತವೈಷಮ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದವು. ವರ್ಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಶೃಂಖಲೆಯಾಯಿತು. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ಥಾನ ಮಾನಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾದವು. ಅಲ್ಪಾಯುಗಳೂ ಅಲ್ಪಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ದುರಹಂಕಾರ ಅಜ್ಞಾನ ಆಲಸ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಸಮಾಜದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡಲು ತೊಡಗಿದರು. ವೈಷಮ್ಯ ನೈಫರ್ಯಗಳು ಹೀಗೆ ಹೆಚ್ಚಿದರೂ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ತಳಹದಿಯಾದ ಆತ್ಮೈಕ್ಯತೆಭಾವವನ್ನು ಕೆಲವರು ಮಹಾಪುರುಷರು ಪೋಷಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದುದರಿಂದ ಪುನಃ ೧೯ನೆಯ ಶತಾಬ್ದದಲ್ಲಿ ನವಚೈತನ್ಯವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಈಗ ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಕೃತಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ. (೨೦೦-೨೦೨)

ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒರೆಗಲ್ಲು ಜೀವನ. ಸಾಮಾನ್ಯಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಗುಣಾವಗುಣಗಳಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು. ಕಾರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂಕುಚಿತವಾಗಿಯೂ ಕಾರಣರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿಯೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಕಂಡುಬಂದರೂ ಇತರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಆಯಾ ದೇಶಗಳ ಜನರ ನಿತ್ಯಜೀವನ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನೂ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟಪಾತವಾಗಿ ಸ್ಥಾಲೀಪುಲಾಕನ್ಯಾಯದಂತೆ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಭರತಖಂಡದ ನಿರಕ್ಷರಕುಕ್ಷಿಗಳೂ ಕೂಡ ಉತ್ತಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹೊಂದಿರುವರೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ದಯಾ, ದಕ್ಷಿಣ್ಯ, ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿ, ತಾಳ್ಮೆ, ಪಾಪ ಭೀತಿ, ಶುಷ್ಕಿ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚಿಂತೆ ಮುಂತಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ವಿದೇಶಿಯರಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಆದರೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಐದನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವಾದ ಭಾರತೀಯ ಜನರಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಗುಣಗಳು ಅಧಿಕವಾಗಿವೆಯೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು. (೨೦೨) ❀

(ಆಕರ: 'ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ', ಡಾ. ಎಸ್. ಶ್ರೀಕಂಠ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ೨೦೧೫, ಪ್ರಕಾಶಕರು: ಕಾಮಧೇನು ಪುಸ್ತಕ ಭವನ, ನಂ.